

GRONDPRIJSMONITOR 2006

RECENTE ONTWIKKELINGEN IN DE AGRARISCHE GRONDMARKT

Dienst Landelijk Gebied

november 2007

Inhoud

1. Inleiding op de Grondprijsmonitor
2. Achtergrond van de gegevens
3. Agrarische grondprijzen: het landelijke beeld
4. Provinciale bewegingen in de grondprijzen
5. Grondmarkt gedifferentieerd naar stedelijke invloed
6. Grondmobiliteit per provincie

7. Realisatie BBL ten opzichte van de totale markt in 2006

Supplementen

1. Gegevens grondprijzen en mobiliteit vanaf 1997
2. Onderscheid groen en roze binnen de landbouwgebieden in Gelderland, Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland

1 Inleiding op de Grondprijsmonitor

De Dienst Landelijk gebied (DLG) heeft de terugkerende opdracht van de minister van LNV om de ontwikkelingen van de grondmarkt in Nederland in beeld te brengen. De rapportage van DLG wordt jaarlijks door de minister ingevolge de Wet Agrarisch Grondverkeer (WAG) aan de Tweede Kamer aangeboden. Daarnaast wordt de rapportage gebruikt voor eventuele bijstelling van het grondverwervingbudget voor de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

Vooruitlopend op de introductie van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) heeft de grondprijsmonitor met ingang van 2005 een andere opzet gekregen. Zo wordt geen verslaglegging meer uitgevoerd op basis van de landbouwgebieden van het CBS, maar wordt op provinciaal niveau gerapporteerd. Een andere verandering is dat transacties, waarbij de koper een niet-agrarische verkrijger is, zijn opgenomen, omdat dergelijke transacties steeds meer voorkomen en dus invloed op de grondprijs gaan krijgen. Verder worden niet meer alleen grasland en bouwland, maar ook tuinland en boomgaard opgenomen. Ook wordt inzicht gegeven in de recente prijsontwikkelingen in niet volledig agrarische grondmarkten ('roze' en 'rode' gebieden).

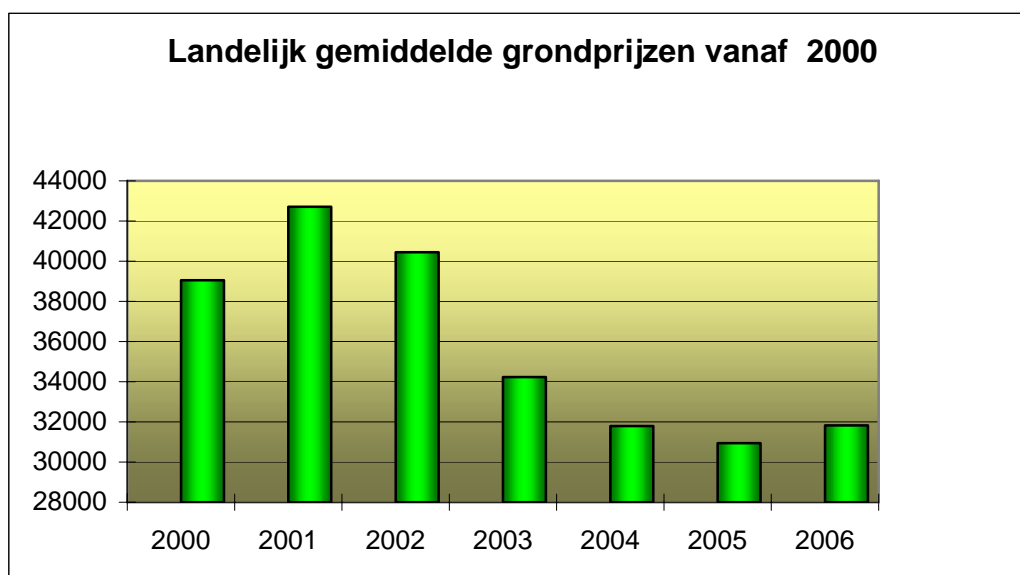
2 Achtergrond van de gegevens

Alle gegevens in deze notitie zijn afkomstig van het Kadaster.

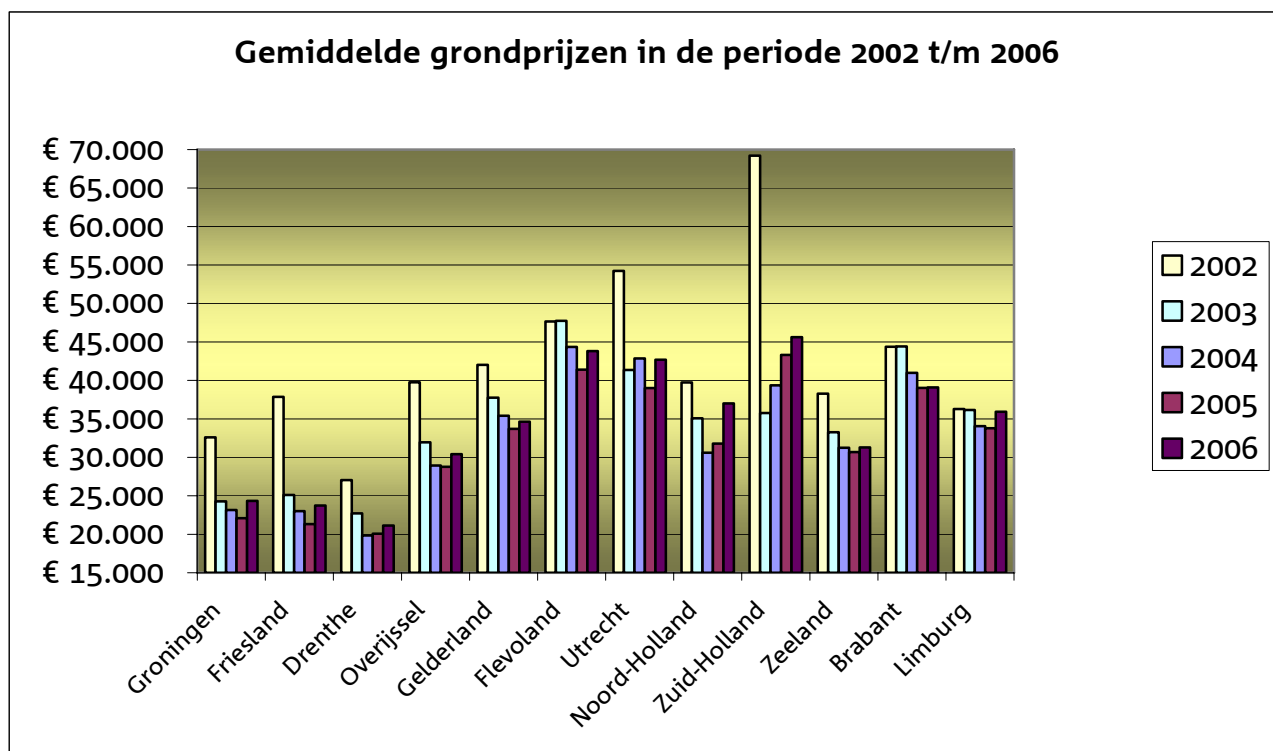
Bij de berekeningen zijn alleen transacties met pachtvrije gronden betrokken, waarbij de verkrijgers zowel agrariërs als niet-agrariërs kunnen zijn. De bewerkte gegevens hebben alleen betrekking op de verkoop van los bouwland, los grasland, tuinland en boomgaard, zonder dat aanpalende zaken als (melk)quotum, gebouwen, schadevergoedingen of toeslagen zijn meegerekend. Familietransacties (in het kader van bedrijfsovername) worden buiten beschouwing gelaten, evenals transacties van gehele bedrijven. Dat soort transacties beïnvloeden namelijk ingrijpend de resultaten en geven daarmee geen representatieve agrarische grondprijs.

3 Agrarische grondprijzen: het landelijke beeld

In onderstaand diagram is te zien dat de prijsontwikkeling voor de agrarische grondmarkt (los grasland, los bouwland, tuinland en boomgaard) de laatste vier jaren een redelijke stabiliteit vertoont. De landelijk gemiddelde grondprijs schommelt rond het niveau van € 32.000,- per hectare. In supplement 1 is te zien dat in de jaren vóór 2002 sprake was van een stijging van grondprijzen.

4 Provinciale bewegingen in de grondprijzen

Alle provincies, op Noord-Brabant na, vertonen de laatste jaren dezelfde ontwikkeling in de grondprijzen, die ook landelijk is geconstateerd.

De provinciaal gemiddelde grondprijs in de drie noordelijke provincies is in 2006 de laagste van Nederland op een niveau rond € 22.000,--. In een groot deel van de rest van het land liggen de provinciaal gemiddelde grondprijzen tussen € 30.000,-- en € 35.000,-- per hectare. In vier provincies komt de provinciaal gemiddelde grondprijs in 2006 rond of boven de € 40.000,-- per hectare, namelijk in Flevoland, Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Brabant.

Nadere analyse van de gegevens leert dat extremen in de provinciaal gemiddelde prijzen (vooral in de provincie Zuid-Holland) het gevolg zijn van enige bijzondere transacties die te maken hebben met gerichte aankopen in de stedelijke sfeer (vandaar dat die transacties in deze rapportage ook separaat worden gevolgd) en met transacties binnen de sector glastuinbouw (waarin vanaf 2002 het aantal aan- en verkopen duidelijk is gedaald).

Vooral in het noordoostelijke deel van Nederland (Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel) en Zeeland zijn de provinciaal gemiddelde grondprijzen relatief laag. Deels kan de verklaring worden gezocht bij de regio-specifieke aspecten van de grondmarkt. In veel delen van deze provincies wordt de landbouw gedomineerd door de grondgebonden sectoren en daarbinnen is duidelijk de akkerbouw – met in het algemeen lagere transactie-prijzen – aanwezig. Daarnaast zijn het provincies waar wel een recreatieve druk op de grondmarkt heerst, maar de stedelijke invloed duidelijk minder een rol speelt. Eveneens opvallend is de voortdurende rust op de grondmarkt in Limburg waar de prijs tegen de landelijke trend in, op het niveau van 2002 stabiliseert.

5 Grondmarkt gedifferentieerd naar stedelijke invloed

De prijsontwikkelingen in de zogenoemde 'roze' gebieden wordt gebaseerd op de 66 zogenaamde landbouwgebieden van het CBS (een indeling vooral gebaseerd op bodemsoort en regionale agrarische structuur). Tien landbouwgebieden worden als 'roze' bestempeld en de overige als 'groen' (zie supplement 2). De roze gebieden zijn gelegen rondom Amsterdam, Utrecht, Den Haag en Rotterdam en tussen Arnhem/Nijmegen (het Knooppunt Arnhem Nijmegen). Deze gebieden hebben weliswaar een 'agrarische' bestemming, maar de aanwezigheid van de stad is voelbaar op de grondmarkt.

Bij de rode transacties gaat het niet, zoals bij de roze transacties, om een topografisch onderscheidbare markt. Uit de totale populatie zijn die transacties geselecteerd die een rode achtergrond (daar waar een bestemmingsplanwijziging wordt verwacht of is gerealiseerd) hebben.

Prijsvergelijking gebieden binnen/buiten de stedelijke invloedssfeer (roze en groene gebieden)

ROZE	2004			2005			2006		
	Aantal trans.	Opp. (ha)	Prijs (€)	Aantal trans.	Opp. (ha)	Prijs (€)	Aantal trans.	Opp. (ha)	Prijs (€)
Gelderland	14	14	51.262	18	53	52.867	7	14	53.722
Utrecht	11	33	53.526	20	101	42.689	10	48	42.866
Noord-Holland	36	92	47.909	33	225	58.975	21	165	46.866
Zuid-Holland	44	119	47.997	48	332	64.460	43	156	93.797
Nederland	105	258	48.848	119	711	58.767	81	383	65.740

GROEN	2004			2005			2006		
	Aantal trans.	Opp. (ha)	Prijs (€)	Aantal Trans.	Opp. (ha)	Prijs (€)	Aantal trans.	Opp. (ha)	Prijs (€)
Groningen	217	1.149	23.157	247	2.660	22.092	263	2.286	24.346
Friesland	379	1.480	23.007	398	3.676	21.327	490	2.761	23.727
Drenthe	273	874	19.847	302	2.225	20.070	423	2.414	21.127
Overijssel	544	1.211	28.942	597	2.969	28.775	574	2.009	30.405
Gelderland	694	1.338	35.106	792	3.256	33.386	914	2.363	34.633
Flevoland	34	490	44.359	54	1.378	41.403	41	932	43.812
Utrecht	157	350	41.410	117	812	38.543	164	682	41.082
Noord-Holland	164	1.014	29.074	204	1.984	28.693	201	1.431	35.666
Zuid-Holland	166	415	36.618	175	1.234	37.627	248	2.125	39.781
Zeeland	253	983	31.247	249	1.735	30.682	290	1.510	31.175
Brabant	818	1.767	40.978	923	3.851	39.016	825	2.595	38.827
Limburg	638	1.231	34.063	605	2.341	33.794	682	1.577	35.679
Nederland	4.337	12.331	31.432	4.752	28.121	30.235	5.176	22.688	31.290

De roze gebieden bevinden zich in vier provincies (zie beschrijving hierboven). In de tweede tabel met prijzen in de groene gebieden zijn – om te zoeken naar mogelijke verbanden - voor de vier roze provincies de transactieprijs gearceerd.

Geconcludeerd kan worden dat in de vier betreffende provincies de prijzen in roze gebieden ongeveer een factor anderhalf hoger zijn dan die in de groene gebieden. De omvang van het voor roze prijzen verhandelde areaal geeft een wisselend beeld te zien. Het zeer hoge bedrag voor roze gronden in Zuid Holland in 2006 wordt veroorzaakt door de verwerving van enkele zeer dure hectaren t.b.v. een ecologische verbindingzone door een kastuinbouwgebied.

Gerealiseerde grondprijzen in rode gebieden (wijzigingen in Bestemmingsplan)

ROOD	2004			2005			2006		
	Aantal trans.	Opp. (ha)	Prijs (€)	Aantal trans.	Opp. (ha)	Prijs (€)	Aantal trans.	Opp. (ha)	Prijs (€)
Groningen	12	35	152.210	10	36	105.301	35	309	101.007
Friesland	37	99	102.441	35	81	136.469	40	156	144.358
Drenthe	28	96	111.446	34	140	118.943	24	114	133.616
Overijssel	74	201	168.373	112	314	168.907	97	222	174.199
Gelderland	152	360	237.632	131	252	272.353	137	279	299.990
Flevoland	10	293	186.672	5	41	192.753	2	131	307.543
Utrecht	56	209	264.208	22	77	217.820	37	134	305.360
Noord-Holland	82	468	295.415	63	226	248.619	114	422	277.663
Zuid-Holland	47	203	343.886	68	388	327.303	78	235	323.292
Zeeland	27	87	180.022	29	64	217.094	33	80	201.742
Brabant	129	345	230.910	123	286	260.312	148	345	250.580
Limburg	54	63	237.769	66	84	228.063	60	78	301.542
Nederland	708	2.459	233.402	698	1.991	235.525	805	2.505	236.273

In bovenstaande tabel is per provincie aangegeven hoe de transactiepreizen zich ontwikkelen bij wijziging in bestemmingsplannen (veelal met een stedelijk doel (rood)).

Over de afgelopen drie jaren ontstaat een beeld van de prijs en de mobiliteit van deze categorie gronden. Uit de cijfers blijkt dat het landelijk gemiddelde prijsniveau voor geheel Nederland ligt op ruim € 230.000,- per hectare en licht stijgt in de loop van de drie jaren.

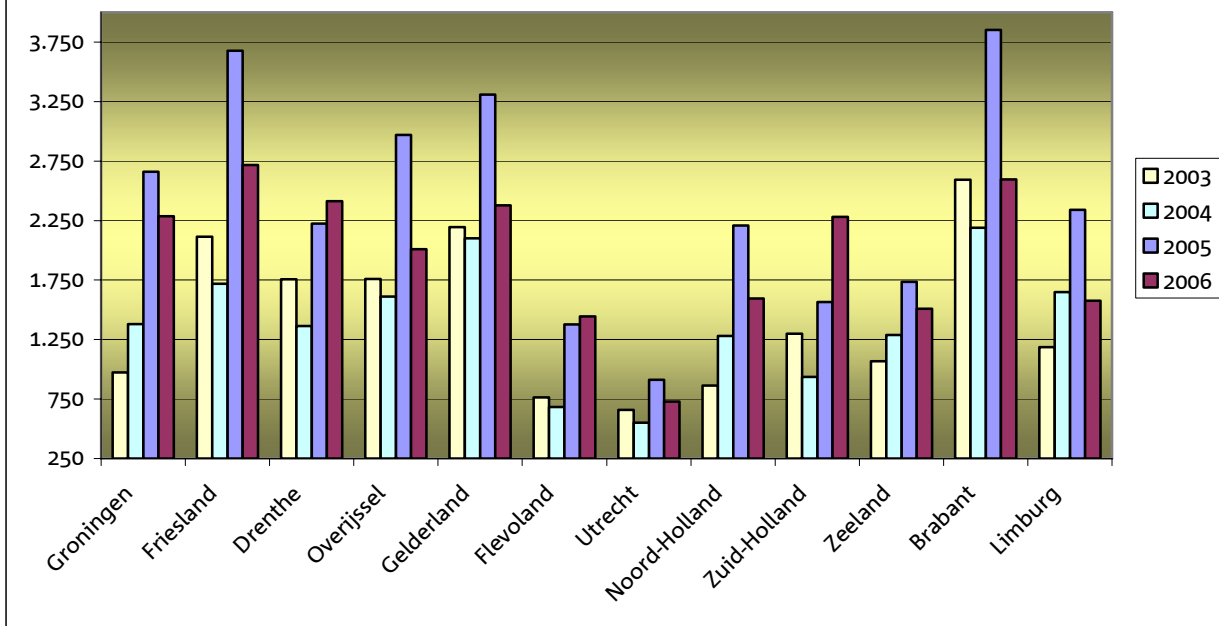
Per provincie zijn er grote verschillen. Zo zijn de rode grondprijzen in het Noorden behoorlijk lager en in het centrale deel van Nederland hoger dan het landelijk gemiddelde.

6 Grondmobiliteit per provincie

Naast de grondprijzen geeft ook de grondmobiliteit (de hoeveelheid grond die in een bepaalde periode van eigenaar is gewisseld) een beeld van de grondmarkt.

	Provinciale grondmobiliteit (in hectare en in % van totale areaal cultuurgrond)					
	2004		2005		2006	
	absoluut	relatief	absoluut	relatief	absoluut	Relatief
Groningen	1.381	0,8	2.660	1,6	2.286	1,4
Friesland	1.719	0,7	3.676	1,5	2.761	1,2
Drenthe	1.364	0,9	2.225	1,4	2.414	1,6
Overijssel	1.610	0,7	2.969	1,4	2.009	1,0
Gelderland	2.102	0,8	3.309	1,4	2.377	1,0
Flevoland	682	0,7	1.378	1,5	1.444	1,6
Utrecht	550	0,8	913	1,3	730	1,1
Noord-Holland	1.279	0,9	2.209	1,6	1.596	1,2
Zuid-Holland	936	0,7	1.566	1,1	2.281	1,6
Zeeland	1.288	1,1	1.735	1,4	1.510	1,3
Brabant	2.190	0,8	3.851	1,5	2.595	1,0
Limburg	1.649	1,6	2.341	2,3	1.577	1,5
Nederland	17.168	0,9	28.832	1,5	23.071	1,2

Veranderingen in de grondmobiliteit per provincie in de periode 2003 t/m 2006

Interessant is om de relatieve mobiliteit (de hoeveelheid grond die van eigenaar is gewisseld ten opzichte van het totale areaal cultuurgrond) in ogenschouw te nemen. Absolute waarden zeggen niet alles omdat òn de provincies nogal verschillen qua grootte òn daarbinnen het areaal cultuurgrond ook.

In het algemeen laat de figuur na 2005 een ombuiging van de mobiliteit naar beneden zien. Daarentegen is in Drenthe, Flevoland en Zuid-Holland sprake van een toenemende actieve grondmarkt.

7. Realisatie BBL ten opzichte van de totale markt in 2006

In dit hoofdstuk wordt inzicht geboden in de ‘relatieve prestatie’ van het Bureau Beheer Landbouwgronden, ten opzichte van de totale grondmarkt (grasland, bouwland, tuinland en boomgaard): In 2005 is een bijlage van de grondprijsmonitor een tabel opgenomen met de ‘relatieve prestatie’ van BBL ten opzichte van de overige markt, dus alle andere marktpartijen t.o.v. BBL. Dat is methodisch onjuist gebleken, zodat nu de BBL-prestatie wordt afgezet tegen de markt van alle partijen samen (overige én BBL samen).

De eerste tabel geeft de gegevens van BBL versus die van alle marktpartijen samen, voor de parameters ‘verworven oppervlak’, ‘aantal transacties’ en gerealiseerde prijzen voor de marktsegmenten “groen” (agrarisch) en “roze (agrarisch met verwachtingen t.a.v. ‘rode’ ontwikkelingen).

In de tweede tabel zijn de resultaten voor 2006 samengevat, voor wat betreft het marktaandeel van BBL in de totale grondmarkt (uitgedrukt in hectares) en de gemiddelde grondprijs van BBL ten opzichte van de totale markt. Om te kunnen beoordelen of er in 2006 ‘incidentele’ uitschieters aan de orde zijn, zijn dezelfde resultaten voor 2005 ook in de tabel opgenomen.

In meer algemene termen kan worden gesteld dat de markt in de randstad steeds meer georiënteerd raakt op “verwachtingswaarde” (groene en rode toekomstige claims) terwijl er tegelijkertijd forse beleidsopgaven als Recreatie om de Stad, bufferzone’s en VINAC liggen.

De per provincie gemiddelde grondprijzen worden in toenemende mate beïnvloed door de “specifieke” (locatiegebonden) transacties door BBL. Het gaat daarbij om onderhandelingen zonder ruimtelijke vrijheid (het gaat om een bepaalde kavel).

Wat opvalt is dat BBL in de twee ‘marktsegmenten’ (groen en roze) landelijk gezien een hogere grondprijs (gemiddeld 10%) realiseert. Dit is het gevolg van het hogere prijsniveau in een drietal provincies: Noord-Holland, Zuid-Holland en Friesland. Hierbij moet bedacht worden dat transacties van slechts een gering aantal hectares met een extreem hoge prijs direct een grote invloed hebben op de provinciaal gemiddelde prijs.

In de overige provincies zijn de door BBL gerealiseerde prijzen vergelijkbaar met de totale markt, met een uitschieter naar beneden in Flevoland.

De gemiddelde door BBL betaalde prijs per hectare in Friesland in 2006 is relatief hoog door een transactie binnen het glastuinbouwproject Sexbierum waarbij aangekocht is voor gemiddeld € 67.000 per hectare.

De gemiddelde door BBL betaalde prijs per hectare in Zuid Holland in 2006 is relatief hoog door meerdere transacties in zeer recent als zodanig bestemde glastuinbouwgebieden. Ten behoeve van de ecologische verbindingszone Groen Blauwe Slinge zijn kastuinbouwgronden verworven voor € 1,2 mln/ha (5,4 ha.); voor € 139.500,=/ha (4,8 ha) en voor € 311.500,=/ha (1,4 ha). In IJsselmonde is t.b.v. deltanatuur 2,9 ha gekocht voor € 280.000,=/ha. De ‘extreem’ hoge BBL-prijs voor roze gronden in Zuid Holland (213 % t.o.v. totale markt) vindt eveneens zijn verklaring in de aankopen ten behoeve van de Groen Blauwe Slinge.

De gemiddelde door BBL betaalde prijs per hectare in Noord Holland in 2006 is relatief hoog door meerdere transacties in bufferzonegebieden, die vanwege de stedelijke druk al langere tijd een hoge “verwachtingswaarde” kennen en die waar het ‘bollengronden’ betreft van oudsher duur zijn. In het bufferzonegebied Vechtstreek 20 ha. voor € 322.162,=/ha; in de bufferzone Haarlemmermeer 79,7 ha. voor € 63.072,=/ha, voor de compensatie voor de uitbreiding van Schiphol (eveneens Haarlemmermeer) 10,5 ha voor € 62.215,=/ha; voor de randstadgroenstructuur (eveneens Haarlemmermeer) 0,4 ha. voor € 103.480,=/ha, en ten slotte in de Vechtstreek 0,1 ha. voor € 80.000,=/ha.

In Flevoland geldt dat er sprake is van een hoge druk op grondverwerving vanuit de landbouw, terwijl er relatief weinig beleidsopgaven liggen: dat verklaart het relatief lage prijsniveau van BBL.

Transacties binnen BBL in 2006

	oppervlakte			aantal transacties			grondprijs		
	groen	roze	totaal	groen	roze	totaal	groen	roze	totaal
Groningen	474		474	61		61	23.048		23.048
Friesland	279		279	21		21	26.433		26.433
Drenthe	634		634	84		84	21.202		21.202
Overijssel	462		462	83		83	29.520		29.520
Gelderland	339	0	339	99		99	32.407		32.407
Flevoland	77		77	3		3	32.929		32.929
Utrecht	223	25	248	35	2	37	39.011	50.000	40.103
Noord-Holland	289	115	404	39	8	47	58.760	50.244	56.340
Zuid-Holland	1.117	36	1.153	49	10	59	44.625	199.970	49.501
Zeeland	522		522	77		77	29.830		29.830
Brabant	391		391	100		100	35.947		35.947
Limburg	434		434	141		141	35.815		35.815
Nederland	5.240	176	5.416	792	20	812	35.128	80.835	35.785

Transacties bij alle marktpartijen over 2006

	oppervlakte			aantal transacties			grondprijs		
	groen	roze	totaal	groen	roze	totaal	groen	roze	totaal
Groningen	2.286		2.286	263		263	24.346		24.346
Friesland	2.761		2.761	490		490	23.727		23.727
Drenthe	2.414		2.414	423		423	21.127		21.127
Overijssel	2.009		2.009	574		574	30.405		30.405
Gelderland	2.363	14	2.377	914	7	921	34.633	53.722	34.778
Flevoland	932		932	41		41	43.812		43.812
Utrecht	682	48	730	164	10	174	41.082	42.866	41.197
Noord-Holland	1.431	165	1.596	201	21	222	35.666	46.866	36.821
Zuid-Holland	2.125	156	2.281	248	43	291	39.781	93.797	43.533
Zeeland	1.510		1.510	290		290	31.175		31.175
Brabant	2.595		2.595	825		825	38.827		38.827
Limburg	1.577		1.577	682		682	35.679		35.679
Nederland	22.688	383	23.071	5.176	81	5.257	31.290	65.740	31.821

Resultaat BBL tov totale resultaat in 2006						
	oppervlakte betrokken bij een transactie			gemiddelde grondprijs		
	BBL	totaal	marktaandeel BBL (%)	BBL	totaal	geïndexeerd prijsverschil
Groningen	474	2.286	21	23.048	24.346	95
Friesland	279	2.761	10	26.433	23.727	111
Drenthe	634	2.414	26	21.202	21.127	100
Overijssel	462	2.009	23	29.520	30.405	97
Gelderland	339	2.377	14	32.407	34.778	93
Flevoland	77	932	8	32.929	43.812	75
Utrecht	248	730	34	40.103	41.197	97
Noord-Holland	404	1.596	25	56.340	36.821	153
Zuid-Holland	1.153	2.281	51	49.501	43.533	114
Zeeland	522	1.510	35	29.830	31.175	96
Brabant	391	2.595	15	35.947	38.827	93
Limburg	434	1.577	28	35.815	35.679	100
Nederland	5.416	23.071	23	35.785	31.821	112

Resultaat BBL tov totale resultaat in 2005						
	oppervlakte betrokken bij een transactie			gemiddelde grondprijs		
	BBL	totaal	marktaandeel BBL (%)	BBL	totaal	geïndexeerd prijsverschil
Groningen	239	2.660	9	19.485	22.092	88
Friesland	272	3.676	7	18.881	21.327	89
Drenthe	380	2.225	17	20.038	20.070	100
Overijssel	378	2.969	13	25.399	28.775	88
Gelderland	689	3.309	21	29.022	33.698	86
Flevoland	11	1.378	1	37.000	41.403	89
Utrecht	173	913	19	36.413	39.002	93
Noord-Holland	249	2.209	11	41.460	31.777	130
Zuid-Holland	484	1.566	31	51.655	43.316	119
Zeeland	379	1.735	22	29.002	30.682	95
Brabant	445	3.851	12	35.117	39.016	90
Limburg	392	2.341	17	30.794	33.794	91
Nederland	4.091	28.832	14	31.221	30.939	101

Landelijk blijkt DLG in 2006 gerekend naar oppervlakte een aandeel van 23% van de markt in te nemen (naar aantal transacties is dat 15%) terwijl dat in 2005 nog 14 % was. In vrijwel alle provincies doet zich een toename in het marktaandeel van BBL in 2006 t.o.v. 2005 voor, met als uitschieter Zuid-Holland waar, in 2006 de grootste transactie uit de geschiedenis van BBL (Fortis-deal in Cromstrijen) werd gerealiseerd.

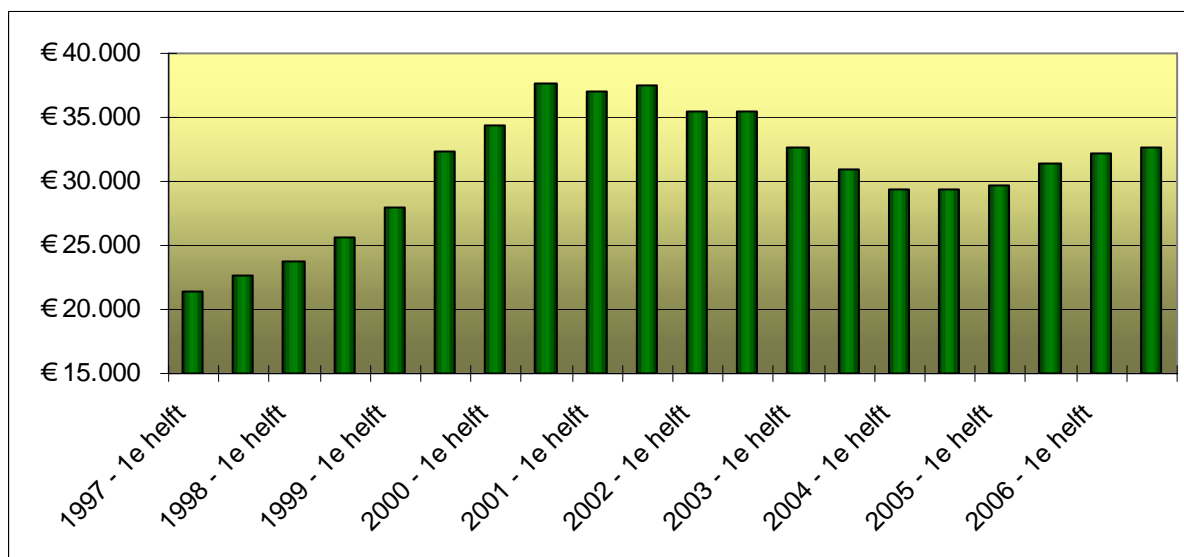
Supplement 1. Gegevens grondprijzen en mobiliteit vanaf 1997

Sinds 1997 is in de grondprijzmonitoren een historische reeks opgebouwd. Door de aangepaste opzet van de grondprijzmonitor sinds 2005 zou die reeks niet worden doorgezet. Daarom wordt de historische reeks in deze bijlage gepresenteerd. Het gaat om de kadastrale gegevens van grondprijzen en mobiliteit van alleen grasland en bouwland (dus met uitsluiting van tuinland en boomgaard, die sinds 2005 wel in de grondprijzmonitor worden meegenomen), waarbij alleen agrarische verkrijgers zijn meegenomen (waar sinds 2005 ook niet-agrarische verkrijgers zijn meegenomen).

Grondprijsontwikkeling

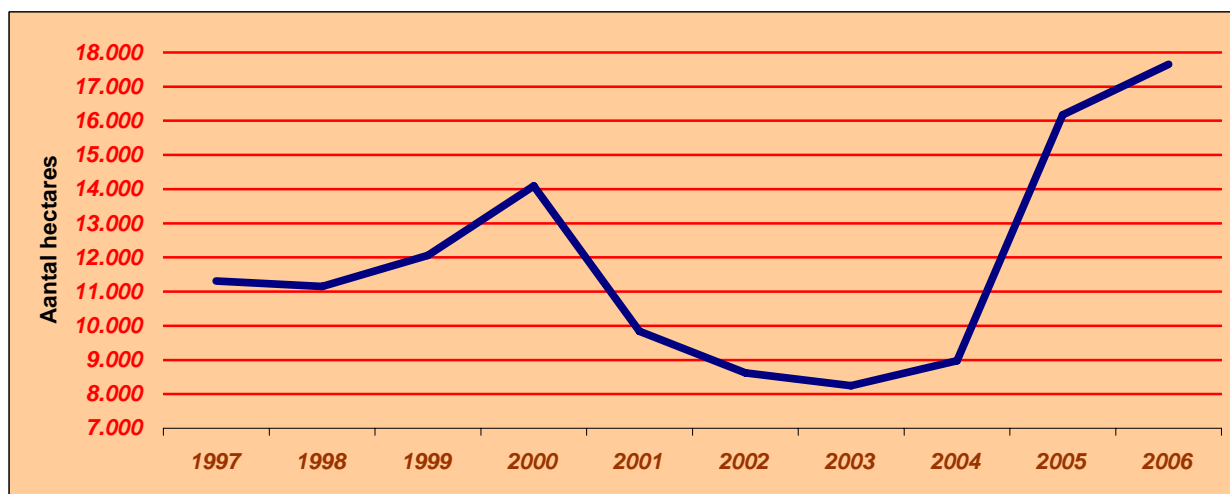
In onderstaand staafdiagram is het beeld van de grondprijzen weergegeven aan de hand van de 'halfjaarsresultaten' van de agrarische grondmarkt, zoals die ook zijn opgenomen in de grondprijzmonitoren vanaf 1997.

Uit het staafdiagram is af te lezen dat vanaf 1997 tot en met 2000 de grondprijzen voor grasland en bouwland zijn gestegen. In 2001 hebben de prijzen het hoogste niveau van ruim € 37.000,- per hectare bereikt. Vanaf 2002 is de grondprijs geleidelijk gaan dalen tot onder het niveau van € 30.000,-, waarna in 2005 en 2006 weer een geleidelijke stijging optreedt.

Grondmobiliteit

In het aantal hectares dat jaarlijks van eigenaar wisselt is tot 2000 een gestage stijging opgetreden. In 2000 treedt een forse daling op, die daarna nog 2 jaar langzaam doorzet. In 2003 treedt een licht herstel van de grondmobiliteit op, waarna vanaf 2004 sprake is van een forse stijging (bijna een verdubbeling in twee jaren). Deze stijging doet zich in heel Nederland voor.

Supplement 2. Onderscheid groen en roze binnen de landbouwgebieden in Gelderland, Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland.

	Landbouwgebiedsnaam	
Gelderland	Oostelijke Veluwe	groen
	Ijsselstreek	groen
	Zuidelijk Gelderland	groen
	Oostelijke Betuwe en Nijmegen	roze
	Veluwezoom en Betuwe	groen
	Bommelerwaard	groen
	Westelijke Veluwe	groen
	Achterhoek	
Utrecht	Kromme Rijnstreek en Heuvelrug	groen
	Westelijk Weidegebied Utrecht	groen
	Centraal Tuinbouwgebied Utrecht	roze
	Eemland	groen
	Zandgebied Utrecht	groen
Noord-Holland	Wieringen en Wieringermeer	groen
	Haarlemmermeer	roze
	Amstelland en Aalsmeer	roze
	Texel en Land van Zijpe	groen
	West-Friesland en Omgeving	groen
	Waterland en NH Droogmakerijen	groen
	'T Gein en Gooiland	roze
	Kennemerland	roze
Zuid-Holland	Voorne-Putten en Hoekse Waard	groen
	Rotterdam en Omgeving	roze
	Goeree Overflakkee	groen
	Westelijk Rijnland	roze
	Boskoop en Rijnveld	roze
	Krimpenerwaard en Oostelijk Rijnland	groen
	Alblasserwaard en Vijfherenland	groen
	Bollenstreek	groen
	Westland en ZH Droogmakerijen	roze